

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 1 Over de moraal: als God dood is

1 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg waarom de rede in kentheoretisch opzicht tegenover religie lijkt te staan: religieuze uitspraken zijn niet op eenzelfde manier rechtvaardigbaar als redelijke uitspraken 1
- met een verwijzing naar tekst 1 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Dmitri zet wetenschap tegenover God en God is duidelijk de verliezer, omdat hij niet meer als verklaring voor, bijvoorbeeld, het ontstaan van een beeld in het hoofd nodig is. Waarnemen komt door “staartjes die gaan trillen” en helemaal niet omdat iemand “een ziel heeft” of “iemand's beeld en gelijkenis is”. Rede lijkt in kentheoretisch opzicht superieur aan religie, omdat religieuze uitspraken niet rechtvaardigbaar zijn op een manier die binnen de kennistheorie of wetenschap geaccepteerd is 1
- In tekst 1 blijkt dat, als je wetenschap in dit geval gelijk stelt aan rede, religie het ‘aflegt’. De mens bestaat alleen maar uit draadjes in zijn hoofd en het concept ‘ziel’ is daarmee als verklaring overbodig geworden. In kentheoretisch opzicht lijkt religie dus door de rede te zijn ingehaald 1

2 maximumscore 4

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg waarom volgens Kant het bestaan van God gepostuleerd moet worden uit de notie van het hoogste goed: omdat alleen het bestaan van God de overeenkomst tussen gelukzaligheid en zedelijkheid mogelijk maakt 2
- een uitleg waarin de argumentatie van Dmitri overeenkomt met Kant en waarin de argumentatie afwijkt 2
 - overeenkomst: Kant en Dmitri hebben beiden voor het waarborgen van zedelijkheid het idee van God nodig.
 - verschil: Dmitri zegt dat als God dood is, alles mag. Zover zou Kant nooit gaan: een plicht geldt categorisch.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Kant wordt er een samenhang tussen zedelijkheid en gelukzaligheid verondersteld door mensen. Anders is het voor hen onduidelijk waar zij naar streven. Gelukzaligheid is die toestand voor de mens waarin het hem naar wil en wens gaat. In die toestand valt de natuur, dat alles naar wil en wens gaat, samen met de zedelijkheid. Maar de mens heeft de natuur niet in de hand. Om overeenstemming tussen gelukzaligheid en zedelijkheid toch mogelijk te maken veronderstelt de rede het bestaan van God die die overeenstemming wel kan bewerkstelligen 2
- De redenering van Dmitri komt in zoverre overeen met Kant, dat hij zich afvraagt hoe een mens deugdzaam kan zijn zonder God. Volgens Kant heeft de praktische rede het idee van God nodig om morele oordelen te kunnen vellen. Dmitri heeft dit idee dus ook nodig 1
- Maar de redenering van Dmitri wijkt af van die van Kant als Dmitri stelt dat als God dood is, alles mag. Dit zou Kant nooit beweren, want plichten gelden categorisch (en niet hypothetisch), en zijn dus niet afhankelijk van het bestaan van God (of van wie of wat dan ook) 1

3 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg waarom de functie die Schwab noemt volgens Durkheim niet in conflict met wetenschap hoeft te komen: wetenschap zorgt niet voor zingeving, de ceremoniële functie van religie wel 1
- een uitleg waarom de andere functie wel in conflict met de wetenschap komt: de voorspellingen die de wetenschap doet komen vaker uit 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- De ceremoniële functie hoeft niet met de wetenschap in conflict te komen, omdat wetenschap op het gebied van zingeving of sociale cohesie niets kan zeggen: ze doet geen normatieve uitspraken. Durkheim onderscheidt de speculatieve en ceremoniële functie van religie 1
- De andere functie van religie (de speculatieve functie) komt wel in conflict met wetenschap, omdat gebleken is dat de voorspellingen die de wetenschap doet vaker uitkomen, en dus betrouwbaarder zijn, dan de voorspellingen die binnen een religie gedaan worden 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

4 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een afweging of een reli-game al dan niet een religieuze praktijk kan zijn aan de hand van drie van de volgende kenmerken van religieuze praktijken: 2
 - ze zijn publiek of openbaar, ook al lijkt dat soms anders;
 - ze zijn anders dan instinctmatig gedrag, omdat ze betekenissen en waarden communiceren;
 - ze zijn normatief;
 - ze gaan vaak gepaard met machtsrelaties;
 - ze bevatten een vastgelegde opeenvolging van handelingen.
- een uitleg waarom het moeilijk is onderscheid te maken tussen religieuze en niet-religieuze praktijken: 1
 - omdat er geen wezenskenmerk van een religieuze praktijk lijkt te bestaan.

of

 - kenmerken van religieuze en andere praktijken overlappen.

voorbeeld van een goed antwoord:

- De reli-game kan gezien worden als een religieuze praktijk. Een praktijk is een afgebakende vorm van handelen waarbij het handelen meer is dan alleen maar instinctief gedrag, omdat het waarden en betekenissen communiceert. Die handelingen binnen praktijken kunnen ook goed of fout worden uitgevoerd, ze zijn normatief. Praktijken gaan ook vaak samen met machtsrelaties. Deze drie kenmerken zijn terug te vinden bij de reli-game. Een spel kun je goed of fout doen, het gaat om waarden binnen dit spel, wat ook spreekt uit de geboden en verboden die je leert, het spel is dus meer dan instinctmatig handelen alleen. En in elk spel is er een vaste opeenvolging van handelingen 2
- Het is moeilijk om een scherp onderscheid te maken tussen religieuze en niet-religieuze praktijken, omdat er geen wezenskenmerk van een religieuze praktijk lijkt te zijn 1

Opmerkingen

- Een nee-antwoord kan, mits beargumenteerd met behulp van drie van bovenstaande kenmerken, ook goed gerekend worden.
- Bij het eerste deelantwoord over de kenmerken van religieuze praktijken de volgende scorepuntoekenning hanteren:
 1 kenmerk, 0 scorepunt toekennen;
 2 kenmerken, 1 scorepunt toekennen;
 3 kenmerken, 2 scorepunten toekennen.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

5 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg in welk opzicht het model van overlappende consensus van Taylor in deze kwestie als oplossing zou kunnen dienen: als het gaat om het zoeken naar formele en procedurele principes van rechtvaardigheid binnen die verschillende geloven is Taylor bruikbaar 1
- een uitleg van wat Taylor onder ‘overlappende consensus’ verstaat: het streven naar overeenstemming tussen andersdenkenden op basis van formele of procedurele principes van rechtvaardigheid 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Taylors model van overlappende consensus zou als oplossing kunnen dienen in die zin, dat er met alle geloven in onze samenleving gezocht kan worden naar formele of procedurele principes van rechtvaardigheid die al die geloven gemeen hebben 1
- Overlappende consensus is het streven naar overeenstemming tussen andersdenkenden, afgezien van morele of religieuze gronden, maar op basis van formele of procedurele principes van rechtvaardigheid 1

Opmerking

Een antwoord dat ervan uitgaat dat Taylors model niet of nauwelijks als oplossing zou kunnen dienen voor de autoritaire godsdiensten die Philipse bedoelt, kan ook goed gerekend worden, mits het volgende argument gebruikt is: de autoritaire godsdiensten kunnen niet alleen procedureel kijken naar principes van rechtvaardigheid, omdat hun morele regels te inhoudelijk zijn.

Vraag	Antwoord	Scores
6	<p>maximumscore 4</p> <p>Een goed antwoord bevat de volgende elementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Een argumentatie voor of tegen de stelling met daarin (per juist standpunt met argument 1 scorepunt toekennen) <ul style="list-style-type: none"> – het standpunt en een argument van Schwab; – het standpunt en een argument van Philipse: moraal afhankelijk laten zijn van religie is op zichzelf niet moreel, want moraal is onder andere afhankelijk van een machthebber. of – mensen zonder religie zijn niet minder moreel, omdat moraal ook een andere oorsprong dan religie heeft. • Een afweging en een consistente conclusie 	
	<p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Naar mijn idee heeft de moraal (het idee van) God niet nodig voor haar fundering. Dat zou betekenen dat je goed gedragen verder nog een soort back-up vereist, terwijl het volgens mij juist moreel is om je goed te gedragen om het goede zelf. Hoewel Schwab stelt dat religie onmisbaar is in een samenleving voor het aanleren van een moraal, laat Philipse juist zien dat a-religieuze mensen niet minder moreel zijn dan religieuze mensen, simpelweg vanwege het feit dat moraal ook andere peilers dan religie kent • Hoewel ik Schwabs standpunt wel kan volgen – waar leren mensen immers anders hun geboden en verboden van dan van religie – moet volgens mij de conclusie toch zijn dat moraal geen verdere fundering nodig heeft, en dat zo'n fundering waarschijnlijk zelfs filosofisch niet houdbaar zou zijn. Ik vind het argument van Philipse daarom sterker 	<p>3</p> <p>1</p> <p>3</p> <p>1</p>